

МЕЃУ МАКЕДОНЦИТЕ ВО МАЛА ПРЕСПА

ДЕЛ ОД АЛБАНИЈА ВО КНИГАТА „СВЕТОТ НА ДЛАНКА” НА СЛАВЕ КАТИН

Нашето патување од Корча го продолживме за Мала Преспа. По патот застанавме да го гледаме плодното поле кое некогаш било познато како Бешичко Езеро, а од источната страна надвиснала Иван Планина, која се вишнее над Преспанското Езеро. Патот што води кон Мала Преспа се дели од делницата Корча-Билиште и свртува кон север. Тој е асфалтиран и патувањето од дваесетина километри навистина е интересно. Меѓутоа, е големо задоволство кога човек ќе пристигне под Иван Планина, над Мала Преспа, каде се наоѓала „единствената порта“ и врска со светот за деветте македонски села.

Вториот ден од нашиот престој во Албанија појдовме за Мала Преспа. Тоа беше нашиот предизвик, а беше навистина пријатно да се гледа плодното поле, кое некогаш било познато како Бешичко Езеро, а од источната страна надвиснала Иван Планина, која се вишнее над Преспанското Езеро и која била репер за временските непогоди од другата страна на Езерото под Пелистер.

Патот што води кон Мала Преспа се дели од делницата Корча – Билиште и свртува кон север. Во тој период дел од патот беше во реконструкција и патувањето од дваесетина километри го направи напорно. Меѓутоа, сè се заборава кога човек ќе пристигне под Иван Планина, над Мала Преспа, каде се наоѓала „единствената порта“ и врска со светот за деветте македонски села.

Бевме информирани дека во времето на Балканските војни, кога дошло до поделбата на Македонија помеѓу Грција, Бугарија и Србија, југозападниот дел на Преспанското Езеро бил придодаден кон новосоздадената албанска држава. До вакво решение се дошло наводно поради тоа што жителите биле економски зависни од градот Корча, кој бил населен со православни Албанци, Власи и Македонци.

Ни беше кажано дека до Втората светска војна албанската држава водела силна асимилаторска политика кон малцинствата, вклучувајќи го и македонското малцинство. Ваквата политика била напуштена по војната, кога Македонците во овој дел на Албанија се признати како македонско национално малцинство со право на образование на мајчин македонски јазик. Меѓутоа, со демократизацијата на албанското општество во последната деценија на XX век, за среќа се создадоа услови Македонците активно да се вклучат во општествено - политичките процеси во Албанија.

Панорама на Корча

Инаку, Мала Преспа или Долна Преспа, како Преспанци ја нарекуваат е географска област покрај југозападниот брег на Преспанското Езеро. Целата област се состои од десетина села коишто се организирани во Општината Пустец. Селото Пустец е најголемата населба, а истовремено е и седиште на општината, чиј градоначалник и сите членови на советот на општината се етнички Македонци.

Интересно е да се спомене дека грбот на општината го содржи древниот македонски симбол, 16-зрачното сонце од Кутлеш (Палатица - Виргина) над кое стои натпис на македонски јазик Општина Пустец, а под него и на албански јазик. Во селото работат основно и средно училиште, а овозможено е образование на македонски јазик само до четврто одделение. Во рамките на училиштето во Пустец постои и библиотека со огромен фонд книги на македонски јазик. Всушност, тоа е прв случај на официјална употреба на македонскиот мајчин јазик во Република Албанија.

Во областа Мала Преспа спаѓаат дел од Преспанското Езеро и селата: Глобочани, Горна Горица, Долна Горица, Зрновско (или Зрноско), Леска, Пустец, Туминец, Шулин (Безмиште), Церје, кои ја сочинуваат Општината Пустец, и селата Прогун, Ракичко, Суец, Заградец, во егејскиот дел на Македонија.

Во Мала Преспа живеат околу 5.700 жители, сите од македонско етничко потекло и со православна христијанска вероисповед. Македонците од Мала Преспа се признати како македонско национално малцинство, и како такво тоа има право на образование на македонски јазик. Македонскиот јазик се користи и во општинската администрација и културата. Општината има позитивна демографска слика, и во

многуге македонски семејства и домаќинства е карактеристична големата бројка на деца и младо население (по 5 - 6 и повеќе деца). Помал дел од Македонците од Мала Преспа од 1991 година живееја во одморалиштето „Царина“ во Република Македонија (во близина на албанската граница), а голем дел од населението има и македонски државјанства.

Треба да се одбележи дека Мала Преспа е еден од најсиромашните предели во Република Албанија. Населението се занимава со риболов, земјоделство и сточарство но во многу мал обем и во примитивни услови. По соборувањето на некогашниот сталинистички режим и отворањето на границите, повеќето жители се преориентирале кон трговија и печалба во Република Македонија и Грција (Елада), а некои работат во поголемите албански градови. Голем број од жителите на Мала Преспа секојдневно мигрираат на пазарите во Скопје, Битола, Охрид и другите поголеми македонски градови продавајќи разна стока како маслиново масло, коњак „Скендербег“, цигари и разни земјоделски производи и рачно изработени производи, како плетени, дрвени и други предмети. Меѓутоа, во исто време има голем број Македонци кои се врвни интелектуалци и на различни општествени и други позиции и кои се дел од сегашниот и идниот прогрес на Албанија.

Тргнавме да го посетиме селото Пустец. По патот среќававме деца, мажи, жени, стари лица... Со сите се поздравуваме, си зборувавме преспански и им посакувавме добра работа на оние коишто работеа во полето. А селото Пустец, пак, се распространило вдолж ридот над самото Преспанско Езеро. Куќите се од камен, македонски, скромни, како и во многу преспански и други села. Во селото вриееше како во кошница од народ. На сред село се сретнавме со многумина. Разговаравме за минатото, за сегашноста и за иднината на овој македонски народ, којшто го зачувал својот национален идентитет.

Сите зборуваат убав преспански говор, на училиште четири години се учи мајчиниот македонски јазик, имаат амбуланта, земјоделска задруга, киносала, културен дом, неколку колонијални продавници, рибарска задруга и нова Македонска православна црква. Но, најважно е што имаат чист македонски дух и верба во иднината.

Селото Пустец е една од поголемите населби во корчанскиот регион и најголемо македонско село во Албанија. Тоа е единствената Македонска општина во Албанија. Во Долна Преспа се пее, се игра, се тагува и се боледува на мајчин македонски јазик.

Во текот на престојот во селото Пустец, со бродче на рибарското стопанство, го посетивме островот Мал Град. Тоа беше вистинско возбудување и своевидна авантура. Таму, на прекрасниот и по многу нешта единствен остров на кој, според легендата, и таму живееле борците на цар Самуил, може да се почувствува сета убавина и питомина на Преспанското Езеро и Долна Преспа, која и припаѓа на македонскиот народ, а за жал е поделена на три држави.

Островот Мал Град којшто гордо и осамено се вишнее над езерската шир е место за предизвик. Тој се наоѓа североисточно од Пустец, во јужноисточниот брег на Преспанското Езеро. Во својата карпеста утроба ја сокрил црквата Света Богородица како споменик на патилата и на страдањето на македонскиот човек на тој простор. Од висината на островот се гледаат неколку пештерски цркви, меѓу кои црквата Света Богородица кај селото Нивици. Овие споменици зборуваат за културното наследство на Македонците кои, не по своја вина, останале поделени и распарчени.

Црквата Св Ахил на цар Самоил

Пештерската црква „Св. Богородица“, која со својот фрескоживопис отскокнува од другите пештерски цркви расфрлани по бреговите на Преспанското и Охридското Езеро. Оваа црква низ времето претрпела измени. Тоа се знае од трите сочувани натписи кои се наоѓаат во црквата.

Преспанското Езеро сме го виделе и од Долна Преспа, во егејскиот дел од Македонија, од Републиката, а со посетата на Мала Преспа во Албанија го видовме од неговите три страни. Овој споменик на природата, како водена маса и како дел од македонската убавина и судбина, како езеро е тивко, убаво и питомо, а е поделено како и македонскиот народ. А и со граници поделениот народ што живее на бреговите на ова езеро, ја има истата карактеристика на питомост, ист менталитет, јазик, култура и љубов кон татковината, но различна судбина.

Нашата посета на Мала Преспа ја продолживме кон другите села и тргнавме кон Шулин и други места. Меѓу другото, во Глобочани – во родното село на писателот

Стерјо Спасе, застанавме на две-три места да се воодушевуваме на погледот кон Преспанското Езеро.

Попат застанавме и покрај Завир – место во чија близина може да се види како Преспанското Езеро истекува во Охридското. За овој природен феномен зборуваат македонските и албанските стручњаци, но најречито говорат отворите низ кои водата истекува од едното во другото езеро.

Занемени пред природното чудо, се искачуваме на камењарот, кон карстните отвори во Завир. Ги видовме отворите во карстниот бедем на планината Галичица. Велат дека оној најголемиот до кој седевме и кој наликува на отвор на некоја пештера е и најголемиот истек воопшто во целото езеро. Во Преспанското Езеро, и на дното и во плитките делови на коритото, има повеќе отвори и поврзаноста, односно хидролошката врска помеѓу него и Охридското Езеро е докажана.

Глетката е навистина возбудувачка – малку подалеку се гледа еден помал отвор и се гледа како водата тече како еден голем, силен млаз, со голема брзина и со силен шум. На друго место се слуша звукот како да доаѓа од подземјето, сличен на оној што го предизвикува воз кога минува низ тунел.

Тоа е некој подземен одлив. Гледаме и мноштво мали вирчиња и свиоци од Преспанското Езеро кое тече и го напојува со својата вода Охридското Езеро. Поточно, со водата која тоа самото ја добива од малото Преспанско Езеро. Оваа прекрасна водена врска меѓу Малото и Големото Преспанско Езеро и Охридското, во Завир е највидлива и човека го заплиснува со вечното чудо на природата.

Пишува: СЛАВЕ КАТИН